# Monopoliyaga qarshi komplaens tizimining nazariy-huquqiy asoslari va amaliy ahamiyati

Bozor iqtisodiyoti sharoitida sog‘lom raqobatni ta’minlash iqtisodiy barqarorlik va tadbirkorlik muhitini rivojlantirishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Raqobat to‘g‘risidagi qonunchilik talablariga rioya etilmasligi monopol holatlarning yuzaga kelishi, bozorda ustun mavqeni suiiste’mol qilish hamda iste’molchilar manfaatlarining buzilishiga olib keladi.

Shu munosabat bilan monopoliyaga qarshi komplaens tizimini joriy etish dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etmoqda.

Monopoliyaga qarshi komplaens tizimi - bu xo‘jalik yurituvchi sub’ektlar tomonidan raqobat to‘g‘risidagi qonunchilikka rioya etilishini ta’minlashga qaratilgan ichki siyosat, tartib-taomillar va nazorat mexanizmlari majmuasidir. Uning asosiy vazifasi qonun buzilishlarining oldini olish, huquqiy xatarlarni kamaytirish va adolatli raqobat muhitini qo‘llab-quvvatlashdan iborat.

O‘zbekiston Respublikasining 2023-yil 3-iyulda qabul qilingan “Raqobat to‘g‘risida”gi Qonuniga muvofiq, raqobatni cheklashga olib keluvchi harakatlar, jumladan, monopol faoliyat va noxalol raqobat taqiqlanadi. Ushbu qonun normalarini amalda ta’minlashda komplaens tizimlari samarali profilaktik vosita sifatida namoyon bo‘ladi.

Monopoliyaga qarshi komplaens tizimining huquqiy asoslari quyidagi normativ-huquqiy hujjatlarga tayanadi:

- O‘zbekiston Respublikasining “Raqobat to‘g‘risida”gi Qonuni;
- O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining raqobatni rivojlantirish va monopoliyaga qarshi tartibga solishga qaratilgan farmon va qarorlari;
- Raqobatni rivojlantirish va iste’molchilar huquqlarini himoya qilish qo‘mitasining me’yoriy hujjatlari.

Mazkur hujjatlarda xo‘jalik yurituvchi sub’ektlar uchun ustun mavqeni suiiste’mol qilmaslik, kelishilgan harakatlarga yo‘l qo‘ymaslik va shaffof bozor amaliyotlarini ta’minlash majburiyati belgilab qo‘yilgan.

Ilmiy adabiyotlar va xalqaro amaliyot tahlili shuni ko‘rsatadiki, samarali monopoliyaga qarshi komplaens tizimi quyidagi elementlarni o‘z ichiga oladi:

- raqobat xatarlarini aniqlash va baholash;
- ichki qoidalar va korporativ siyosatlarni ishlab chiqish;
- xodimlarning huquqiy bilimlarini oshirish;

• ichki nazorat va monitoring mexanizmlarini joriy etish;
• qonun buzilish holatlarida javobgarlik choralarini belgilash.

Ushbu elementlar korxona faoliyatining barcha bosqichlarida raqobat qonunchiligiga muvofiq harakat qilishni ta'minlaydi.

Monopoliyaga qarshi komplaens tizimini joriy etish iqtisodiy jihatdan ham muhim ahamiyatga ega. Avvalo, u moliyaviy jarimalar, sud xarajatlari va reputatsion yo'qotishlar xavfini kamaytiradi. Ikkinchidan, investorlar va biznes hamkorlar uchun korxonaning ishonchliligi oshadi. Uchinchidan, bozorda sog'lom raqobat shakllanib, mahsulot va xizmatlar sifati yaxshilanadi.

Davlat uchun esa komplaens tizimlari raqobat qonunchiligi buzilishlarini oldindan bartaraf etish imkonini berib, nazorat organlari faoliyati samaradorligini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, monopoliyaga qarshi komplaens tizimi raqobatni ta'minlashning zamonaviy va samarali mexanizmi hisoblanadi. U xo'jalik yurituvchi sub'ektlar faoliyatida qonun ustuvorligini ta'minlash, sog'lom raqobat muhitini shakllantirish hamda iqtisodiy barqarorlikka erishishga xizmat qiladi. Shu bois, ushbu tizimni joriy etish va rivojlantirish O'zbekiston iqtisodiy islohotlarining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib hisoblanadi.

***Monopoliyaga qarshi komplaens tizimi bo'yicha mas'ul shaxs*** ***O.E. Umurzakov***

***20-10-2025-yil***